

Labèrnia observen encara la consigna de proscriure aquest significat, que ja trobem en la fi del S. XVIII admès en l'estil dels elements més reaccionaris i ultra-conservadors del nostre país, que servaven les tradicions familiars de la més rànica noblesa: «ma *estimada* filla gran» escrivia ja el Baró de Maldà (*Coll. de la B. V.*, 119). La frase «stau alegre, *stimat* fill» que cita Miquel Pérez (1510) ¿no ve dels cercles vicentins, ja que potser no de SiVicent?

Més hi ha: *estimar* per 'amar' és el mot d'ús general en l'alguerès: «aquestos dos fills, germà i germana, que s'*estimaven* assay ---», rondalla recollida per Ciufó (BCEC, 1907, 54), i altres algueresos en donen fe (BDLC XIII, 271). És evident que del català passà al sard general «*istimare*: amare» (Spano, *Diz. Sdo.*; *Archivio delle Tradizioni Popolari* de Pitre XIII, 171). És, doncs, segur que en el català parlat, era d'ús general, des d'abans del S. XVII, en què la nostra influència a Sardenya ja ha decaigut decisivament i fet lloc a la cast., i crec que ja ho devia ser en el S. XIV, almenys com a popularisme barceloní, quan l'Alguer fou repoblada fins a fer-ne una «Barceloneta». Tan popular degué ser aquest ús entre la gent de la nostra llengua, pels voltants de 1600, que des del català degué contagiar-se a alguns castellans, menys refractaris que d'altres a la nostra manera de ser i de viure: «Si a tu belleza he sido / tan tierno enamorado, / si *estimo* despreciado / y quiero aborrecido, / ¿qué ley sufre o qué fuero / que me aborrezcas tú porque te quiero?», J. Ruiz de Alarcón (*La Prueba de las Promesas* I, vi, Rivad. xx, 435c). Si tinguéssim teatre o poesia, amb passatges passionals, en els nostres segles baixos, com en el teatre d'Alarcón, on es parlés el llenguatge del poble nacional, en la boca d'homes i dones de cor!

Però era el temps en què aquests morien en el patíbul dels Moragues, Carrasclat i Joan de Serrallonga: podem esperar trobar aquest llenguatge en la ploma d'un Fontanella, o un Tagell o un Vicenç García? En els *Diálogos de la Montería* de L. Barahona de Soto, de c. 1620, també llegim frases com «si se *estimaran* las liebres en todo tiempo, parieran en todo tiempo» (llibre II, ed. Rdz. Marín, pp. 336, 484, 393, 395, i *estimadero* per a l'indret on les llebres «es fan l'amor», pp. 160, 161): doncs Barahona de Soto era cordovès, si bé en el seu llenguatge tenen sensible part molts regionalismes del Regne de Granada, cap al qual s'havia escorregut sens dubte aquest terme del cat. popular: i ens preguntem des d'on és probable que hi hagués arribat sinó des de terra valenciana. És veritat que no hi ha testimonis d'aquest ús en terres de València, per més que, si no en trobem d'*estimar*, trobem *estimació* en Escrig (1851) i en el dicc. de MGadea, definit «amor, cariño».

És veritat que no hem pas de condemnar l'ús que es fa de *voler* entre els valencians amb el sentit d'«amar». Però davant el quadro precedent no sembla desorbitada la sospita que *estimar* hi existí tanmateix en certs graons de la llengua, i que allí, a poc a poc, la condemna dels savis l'anà proscriuint, amb l'excusa

que allò és aquell «margall» que certs valencians primirats trobaven en el parlar de la gent del Nord. En terra valenciana s'havia dit *voler bé* com pertot; i que en aquest es pogué suplir el *bé* algunes vegades espontàniament, tampoc no hem de desconèixer-ho com a possible.

Però no convé aclucar els ulls al fet que en aquesta innovació és el castellà el qui marca el pas i va a la davantera: allí encara *querer bien* és potser predominant a l'Edat Mitjana, però la reducció a *querer* es troba ja de tant en tant des de l'arrencada de la llengua literària, en el *Cid* i el *Buen Amor* (DCEC III, 945); el portuguès va admetre *querer* 'amar' en alguns usos especials i així es fa encara ara, però generalment s'hi troba només *querer bem*, i l'italià i altres llengües germanes han restat sempre fidels a la forma completa *voler bene*; si en el català de València ha anat prenent peu *voler*, més i més, amb el significat nou, no cal dubtar que hi han tingut el paper preponderant els dos factors: un, la proscripció que els saviets i cercadors de «margall» fulminaren contra el mot popular però genuí, i l'altre la pressió tremenda, incalculable, de les lletres de «jotas», «jácaras», «villancicos», «chascarrillos» i altres sectors abaturrats, agitanats i pseudo-andalusos de la menuda literatura de carrer.

Ho prohibissin o no els pedantescos Labèrnies, el mot havia triomfat ja, fins en la llengua més distingida, quan la Renaixença enfonsa les barreres: l'empra Verdager des de l'*Atlàntida*, NOLLER i els narradors costumistes, des de les primeres novel·les: «Era una balada popular --- en la que hi figura una noya qu'enganya 'l seu *estimad*», «En Lluís los atenia sempre, 'ls *estimava* de cor, y lluny de menysprear-los o de prescindir d'ells, los hi feya compartir ses distraccions y gustos», NOLLER (*Pap.*, 199, 18); «endemés, ja sabia jo que vostès l'*estimavan* molt a l'Agneta», id. (*Notes de c.*, 56); «potser realment no *estimes* a ningú; mes què va que llegint o fent ganxet, y sentint lo vent y la pluja, pensavas ab lo teu aymador», Vidal i València no (*Ros. d'estiu*, 89); «un matí que eren a l'horta, li digué: —Mare, 'l pare no m'*estima*», Bosch de la Tri. (*Lena*, 227); «Francina, meua *estimada*, mira bé la processó ---», PdAPenya (*Poes.*, 254), «No voldria, *estimat* meu, / que altra enamorada fesses, / sinó que sempre estiguesses / en el món per compte meu» (cançó pop. mallorquina).

DERIV.: *Estim* [1369], «l'amo qui surt ha d'entregar, a l'amo qui entra, bestiar de feyna, bestiar de guarda, verema, gra, llegum, fems, formiguers, etc.: tals coses, qu'és forçat qu'homos bons examinin y aprovin, s'anomenan *estims*», TForteza, BSAL II, 29. *Estima* [1341, i cf. supra], llibre d'*estima* es deia a Balaguer, 1699, el llibre de l'*amillament*' (que avui a molts pobles d'Urgell he sentit anomenar *llibre de peu*), Sanahuja, *Ci. de Balaguer*, 110, 158. *Estimable* [Ausàs]. *Inestimable*; que Lluís intentà catalanitzar radicalment: «la pena que estava apperellada al rey e a son concell, era *enesmable*» (*Merav.* II, 134). *Estimació* ['avaluació', S. XIII, *CostTort.*; 'amor, afecte',